

ÇOKLU ZEKA

YARATICI DRAMA UYGULAMALARI

Necdet AYKAÇ

Murtaza AYKAÇ

Rabia ALICI ALTUN

Y. Güzde BACAĞOĞLU



Prof. Dr. Necdet AYKAÇ - Doç. Dr. Murtaza AYKAÇ - Drama Uzm. Rabia ALICI ALTUN
Bil. Uzm. Yaşam Güzde BACAĞOĞLU

ÇOKLU ZEKA YARATICI DRAMA UYGULAMALARI

ISBN 978-625-8325-70-6

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2022, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevi**dir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Kasım 2022, Ankara

Yayın-Proje: Ferdi Akkaya
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarımı: Doç. Dr. Engin Aslan

Baskı: Vadi Grup Basım AŞ
Saray Mah. 126 Cad. No: 20/A
Kazan/ANKARA
Tel: (0312) 802 00 53-54

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 49180

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40



Bu kitap, yakın zamanda kaybettiğimiz, yüreği sevgi dolu ve her zaman yaşama gülümseyen yüksek lisans öğrencim sevgili Seda Tekkaya'ya ithaf edilmiştir.

YAZARLAR HAKKINDA

Prof. Dr. Necdet AYKAÇ



Lisans öğrenimini 1985-1989 yılları arasında Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Eğitim Programları ve Öğretim Bölümünde, yüksek lisans öğrenimini 1993 yılında Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü Eğitim Programları ve Öğretim Bölümünde ve doktora öğrenimini 2005 yılında Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü Eğitim Programları ve Öğretim Bölümünde tamamladı. 1990-2005 yılları arasında Ankara'da MEB bünyesinde sınıf, rehber, meslek dersleri öğretmenliği ve okul yöneticiliği yaptı. Akademik hayatına 2005 yılında 19 Mayıs Üniversitesi Sinop Eğitim Fakültesinde başlayan yazar, 2007 yılında Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesinde devam etti. Hâlen aynı üniversitede Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim dalında öğretim üyeliği görevine devam etmektedir. Yazar aynı zamanda 2008 yılından bu yana Çağdaş Drama Derneği Muğla Temsilciliği görevini yürütmektedir. Yazarın; program değerlendirme, öğretmen yetiştirme, program geliştirme, Türk eğitim sistemi ve sorunları, öğretim ilke ve yöntemleri ve yaratıcı drama alanında ulusal ve uluslararası düzeylerde yayınları bulunmaktadır.

ORCID No: 0000-0001-8020-713x

Doç. Dr. Murtaza AYKAÇ



1974 yılında Çorum'da doğdu. İlköğretim ve Lise öğrenimini Ankara'da tamamladı, 2008 yılında Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimler Enstitüsü, Yaratıcı Drama Yüksek Lisans Programından mezun oldu. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimler Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi Doktora Programını 2011 yılında tamamladı. 2021 yılında Hayat Boyu Öğrenme alanında doçentlik unvanını almıştır. 2012 yılından beri Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Fakültesi Okulöncesi Eğitimi Ana Bilim Dalında Öğretim Üyesi olarak görev yapmaktadır. Yaratıcı drama alanının değişik konularında atölyeler yürütmektedir. 2007-2012 yılları arasında Çağdaş Drama Derneği yönetim kurulu üyesi olarak görev yapmıştır. Çağdaş Drama Derneği'nde 2007 yılından tarihinden itibaren eğitimci olarak görev yapmaktadır. Ulusal ve uluslararası dergilerde drama ve yetişkin eğitimi ile ilgili yayımlanmış birçok çalışması bulunmaktadır.

ORCID No: 0000-0001-7204-0835

Drama Uzm. Rabia ALICI ALTUN



1996-2000 yılları arasında Gazi Üniversitesi Ticaret Turizm Eğitim Fakültesi, Turizm Eğitimi Bölümünde okumuştur. 2001 yılında Turizm Öğretmeni olarak Milli Eğitim Bakanlığında göreve başlamıştır. 2014 yılında Öğrenci Koçluğu Eğitimini tamamlayıp bir süre öğrenci koçluğu yapmıştır. MEB tarafından düzenlenen okul öncesi ve sınıf öğretmenlerine yönelik Okul-Aile İş Birliği hizmet içi eğitim kurslarını ve 2013 yılından beri okullarda anne-çocuk eğitimlerini vermektedir. Yazar, Çağdaş Drama Derneği'nin 320 saatlik yaratıcı drama eğitimini tamamlayarak farklı kurumlarda yaratıcı drama atölyeleri ve konulu atölyeler yürütmüştür. Halen Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Yaratıcı Drama Eğitimi Yüksek Lisans Programına devam etmektedir.

ORCID No: 0000-0002-2120-6644

Bil. Uzm. Yaşam Gözde BACAĞOĞLU



Dokuz Eylül Üniversitesi Biyoloji Öğretmenliği bölümünden 2013 yılında mezun oldu. Atatürk üniversitesi Çocuk Gelişimi Bölümünü tamamladı. İstanbul Üniversitesi dört yıllık çocuk gelişimi bölümünde son sınıf öğrencisidir. Aynı zamanda Anadolu Üniversitesi sosyal hizmetler ön lisans programında öğrenimine devam etmektedir. Üniversite öğrenimi sırasında modern dans ve salsa ile ilgili eğitimlere katıldı. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi'nde Eğitim Programı ve Öğretimi Bölümünde yüksek lisansını 2018 yılında tamamladı. 2015-2020 yılları arasında farklı kurumlarda Fen Bilimleri Öğretmeni ve Özel Eğitim Öğretmeni olarak görev aldı. Yüksek lisans öğrenimi sırasında 2014-2016 yılları arasında Çağdaş Drama Derneği Yaratıcı Drama Liderlik Programını tamamladı. 2016-2020 yılları arasında Hatha yoga, yoga terapi, ileri seviye yoga terapi, çocuk yogası, hamak yogası, özel ihtiyaçlı çocuklarla yoga, restoratif yoga, yin yoga, çakraların psikolojisi eğitimi, meridyen teorisi ve beş element serisi eğitimi, yetişkinler için mindfulness eğitimi, çocuk ve erkenler için mindfulness eğitimi aldı. Yoga ve mindfulness eğitimlerinde asistanlık yaptı. 2020 yılında masal anlatıcılığı, yaratıcı dans eğitimlerini tamamladı. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi'nde Yaratıcı Drama Liderlik Programını 2019 yılında tamamladı. 2019 yılından beri Dokuz Eylül Üniversitesi'nde Özel Eğitim Bölümünde ikinci yüksek lisans eğitimine devam etmektedir. Aldığı eğitimler paralelinde yaratıcı drama, mindfulness, beden dili, yoga, yaratıcı dans alanlarından kamp, atölyeler ve seminerler vermeye devam etmektedir. Ulusal ve uluslararası dergilerde drama ve özel eğitim ilgili yayımlanmış çalışmaları bulunmaktadır.

ORCID No: 0000-0001-6242-5993

ÖN SÖZ

Eğitimin ve okulların en önemli işlevlerinden biri de öğrencilerin var olan yeteneklerini sezinlemesini ve beceriye dönüştürmesini sağlamaktır. Ancak okulların bu işlevi yerine getirme konusunda çok da yeterli olduğu söylenemez. Çünkü farklı zekâ ve yeteneklere sahip öğrenciler bireysel özellikleri göz önüne alınmadan bir araya getirilip benzer eğitim sürecinden geçirilmektedir. Dr. R. H. Reeves'in (2017) yazdığı hayvan masalında farklı canlılara aynı eğitim verildiğinde nasıl olumsuz sonuçların doğduğu açıkça görülmektedir. Masalda hayvanlar bir araya gelerek bir okul açar. Okuldaki izleneye; koşma, yüzme, uçma ve tırmanma derslerini koyarlar. Ördük yüzme ve uçmada iyi notlar almasına karşın koşmada düşük not aldığı için derslerden sonra okulda kalıp yüzmeyi bırakıp koşma alıştırmaları yapmış ama başarılı olamadığı gibi perde ayakları da zarar görmüştür. Tavşan, koşma dersinde birinci iken yüzmede başarılı olmak için çok çalışması gerektiğinden bunalıma girmiştir. Sincap, tırmanmada çok başarılıdır, ancak öğretmeni ağaç tepesinden aşağı değil de aşağıdan yukarı uçmaya zorlayınca beklenen sonucu elde edememiştir. Ayrıca kaslarına kramp girince tırmanma ve koşmada da düşük not almıştır. Yılsonunda son derece iyi yüzebilen, koşabilen, tırmanabilen, biraz da uçabilen bir yılan balığı birinci olmuş ve mezuniyet konuşmasını yapmıştır. Geleneksel eğitim sisteminde de hayvan okulunda olduğu gibi farklı yeteneklere sahip öğrencilerden her alanda aynı başarı göstermesi beklenmektedir. Bu yaklaşımla gerçekleştirilen eğitim öğrencilerin var olan becerilerini geliştirmekten çok sönmesine neden olmaktadır. Gelişigüzel ve öğrencilerin yeteneklerini odağa almayan eğitim uygulamaları kendini gerçekleştiremeyen, özgüveni eksik, ne istediğini bilmeyen, yaşamda anlam yaratamayan, işinde ve yaşamında mutlu olmayan bireylerin yetişmesine neden olabilmektedir. Eğitim süreçlerinde bireysel farklılıklar, ilgi ve yetenekler odağa alınmadığında kendi yeteneklerini sezinleyip geliştirememiş, mesleğinde başarılı olamayan bireylerin yetişmesine neden olunmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, okullarda bireysel farklılıkları odağa alan, farklı öğrenme olanakları tanıyan, her bireyin gizil yeteneklerini sezinlemesini ve geliştirmesini sağlayacak eğitim ortamlarının yaratılması gerekmektedir. Bu bakış açısı ile son yüzyılda etkin öğrenme, yapılandırmacı yaklaşım ve çoklu zekâ gibi öğrenciyi önceleyen kuram ve yaklaşımların tartışmaya açıldığı öğretim-öğrenme süreçlerini varsıllaştırma anlamında önemli etkilerinin olduğu söylenebilir. Bu kuramlardan biri de Howard Gardner (1983) tarafından ortaya atılan çoklu zekâ kuramıdır. Çoklu zekâ kuramı bireylerde tek bir zekâ olmadığını birbirinden farklı sekiz zekâ olduğunu savlar. Bu sav klasik zekâ anlayışını kökünden değiştirmiştir. Bu anlayışa koşut olarak eğitim süreçlerinde de öğretmenlerin bireysel farklılıklara yoğunlaşmalarının yolunu açmıştır. Öğretmenler çoklu zekâ etkinlikleri uygulayarak öğrencilerde bireysel farklılıkların ortaya çıkarılıp geliştirilebileceğinin ayrıntıdadır. Bu yönüyle öğretmenler sınıfla-

rında öğrencileri için farklı öğrenme olanakları sunma ve çoklu zekâya uygun eğitim ortamı yaratma arayışına girmiştir. Çoklu zekâya uygun ortamın yaratılmasında kuşkusuz öğretmenlerin kullandığı araç-gereç kadar kazanıma ve konuya uygun olarak uygulamaya koyacakları etkin öğretim yöntemlerinin de önemli bir yeri vardır. Bu yöntemler içinde çoklu zekâya uygun bir öğrenme ortamı yaratması açısından yaratıcı dramının önemli bir işlevi olduğu söylenebilir. Çünkü yaratıcı drama uygulanırken çoklu zekâya uygun olarak müziksel, bedensel, içsel, sözel, toplumsal, matematiksel, doğasal, varoluşsal, uzamsal zekâya yönelik birçok etkinliğe yer verilebilmektedir. Bu kitapta da erken çocukluktan yetişkinliğe kadar çoklu zekâ türlerine uygun olarak oluşturulmuş birçok yaratıcı drama etkinlik planına yer verilmiştir. Bu yönüyle bu kitap öğretmen adaylarına, öğretmenlere ve yaratıcı drama alanında eğitmen olarak görev yapan drama liderlerine önemli bir kaynaktır.

Bu kitabın ortaya çıkmasında da kuşkusuz en büyük emek bizi yetiştiren ve drama alanının gelişimine katkı sunan hocalarımızdır. Türkiye’de dramının öncüsü olan ve bizleri drama ile buluşturan hocam Prof. Dr. İnci SAN 17.09.2021 tarihinde aramızdan ayrılmıştır. Türkiye’de dramının diğer bir öncüsü de Tamer LEVENT’dir. Her iki hocamıza da drama topluluğumuzun büyük bir gönül borcu vardır. Bu hocalarımızla birlikte bizleri yetiştiren Prof. Dr. Ayşe ÇAKIR-İLHAN’a, Prof. Dr. Ayşe OKVURAN’a, sevgili hocam ve can arkadaşım Prof. Dr. Ömer ADIGÜZEL’e, Dr. Tülay ÜSTÜNDAĞ’a ve kısa zaman önce aramızdan ayrılan enerjisi ve kişiliği ile bizlere örnek olan, drama alanının gelişmesine önemli katkılar sunan Çağdaş Drama Derneği Eskişehir temsilcisi Prof. Dr. Ali ÖZTÜRK’e saygı ve sevgilerimi sunuyorum. Bu çalışmanın oluşmasında büyük bir özveri ile çalışan değerli meslektaşlarım Doç. Dr. Murtaza AYKAÇ’a, Rabia ALICI ALTUN’a, Bilim Uzmanı Yaşam Gözde BACA-KOĞLU’na emekleri için teşekkür ediyorum. Bu kitabın kapak sayfasının oluşumunda katkı sunan Doç. Dr. Engin Aslan’a, düzeltme sürecine emekleriyle katkı sağlayan Prof. Dr. Gökhan ÇETİNKAYA’ya, çizimleri ile kitabı zenginleştiren Doç. Dr. Perihan KORKUT ve Neslihan ADEM’e, planlar için ve değerli görüşleri ile yol gösteren Bilim Uzmanı Bahar GÜREY’e, can dost Özgür Ökten’e sevgi ve saygılarımı sunuyorum. Bu kitabın yaşama geçmesinde büyük emek harcayan PEGEM çalışanlarına ve Servet SARIKAYA’ya teşekkürü bir borç biliyorum. Bu kitap öğretmenlik yaparken aramızdan ayrılan güler yüzlü, yüreği insan sevgisi dolu sevgili yüksek lisans öğrencim Esra TEKKAYA’nın adına sunulmuştur.

Kitabın drama alan yazınına, öğretmen adaylarına, öğretmenlere ve drama eğitmenlerine önemli bir kaynak olması dileğiyle... Saygı ve sevgiler...

Prof. Dr. Necdet AYKAÇ

İÇİNDEKİLER

Ön Söz..... iii

1. BÖLÜM

ÇOKLU ZEKA VE YARATICI DRAMA

Giriş.....	1
Yaratıcı Drama.....	8
Çoklu Zekâ ve Yaratıcı Drama İlişkisi.....	12
Yaratıcı Drama ve Çoklu Zekâ Arasındaki Benzerlikler.....	13
Çoklu Zekâyâ Uygun Olarak Drama Planının Yapılandırılması.....	22

2. BÖLÜM

ÇOKLU ZEKAYA YÖNELİK YARATICI DRAMA UYGULAMALARI

1. Etkinlik Planı: Çoklu zeka türlerini oyunla öğreniyorum.....	25
2. Etkinlik Planı: Çoklu zeka türlerini etkinliklerle öğreniyorum.....	30
3. Etkinlik Planı: Yabancılaşmanın iletişim sürecindeki etkilerini fark ediyorum.....	35
4. Etkinlik Planı: Kadınların toplumsal cinsiyet rollerini ve ikilemlerini tartışıyorum.....	39
5. Etkinlik Planı: Yatay Kimlik kavramını sorguluyorum.....	43
6. Etkinlik Planı: Metinler arası karşılaştırma yapıyorum.....	47
7. Etkinlik Planı: Müzede psikolojik sağlamlık üzerine konuşabilirim.....	56
8. Etkinlik Planı: Müşteri tip ve davranışlarını tanıyorum.....	60
9. Etkinlik Planı: Metnin tema ve konusunu belirleyebiliyorum.....	63
10. Etkinlik Planı: Sosyalleşme sürecini etkileyen unsurları açıklayabiliyorum.....	66
11. Etkinlik Planı: Teknolojinin sosyalleşme ve toplumsal ilişkilere etkisini tartışıyorum.....	68
12. Etkinlik Planı: Adalet, eşitlik ve özgürlük değerlerini sorguluyorum.....	71
13. Etkinlik Planı: Duygularımı sözlü olarak ifade ediyorum.....	75
14. Etkinlik Planı: Işık kirliliğinin nedenlerini açıklayabiliyorum.....	78
15. Etkinlik Planı: Ses kirliliğinin nedenlerini sorguluyorum.....	84
16. Etkinlik Planı: Gürlük terimlerini oynayarak söylüyorum.....	88
17. Etkinlik Planı: Trafik işaret ve levhalarını öğreniyorum.....	91
18. Etkinlik Planı: Doğada meydana gelen değişiklikleri fark ediyorum.....	94
19. Etkinlik Planı: Nesneleri ritmik olarak sayabiliyorum.....	98
20. Etkinlik Planı: Problem durumlarına çözümler üretiyorum.....	102

Kaynakça.....107

1. BÖLÜM

ÇOKLU ZEKA VE YARATICI DRAMA

GİRİŞ

Bireyi diğer insanlardan ve canlılardan ayıran en önemli özellik zekâdır. İnsanla doğa arasındaki etkileşim zekâ yoluyla gerçekleşir. İnsanın diğer bir özelliği de öğrenebilme ve var olan becerilerini geliştirebilme gücünün olmasıdır. Bu yönüyle insanın kendini tanıması ve becerilerinin farkında olması oldukça önemlidir. Bu açıdan bakıldığında, insanın yaşamının mutlu ve üretken geçmesi becerilerini keşfetmesi ve becerilerini geliştirecek koşulları sağlamasına bağlıdır. İnsanın doğa ile uyumlu yaşaması ve yaşamdaki sorunlarını çözebilmesi de zekâsını etkili bir biçimde kullanması ile doğru orantılıdır.

1980'lerin başında Gardner tarafından geleneksel zekâyâ seçenек olarak önerilen çoklu zekâ kuramı, insanların öğrenme ve anlama yollarının çeşitliliğine gereksinim duyan sınıf tasarımlarını kapsar. Çoklu zekâ, bireylerde tek bir zekâ yerine birçok zekânın bulunduğunu savlayan bir yaklaşımdır. Çoklu zekânın kuramcısı Gardner tarafından yapılan çalışmalarda, zekânın tek bir etmenle açıklanamayacağı, farklı becerileri içerdiği ve çok yönlü olduğu vurgulanmaktadır (Güneysu, 2002; Gardner, 2004). Bireyler arasındaki farklılıkların önemli olduğunu vurgulayan çoklu zekâ kuramı, öğrencilerin ilgi, istek ve becerilerini kullanmalarını ve eğitimin bireyselleşmesini sağlama yönünde önemli katkılar getirmiştir. Bu açıdan bakıldığında, Gardner tarafından 1983 yılında geliştirilen çoklu zekâ kuramı, geleneksel zekâ görüşünü aşarak öğrenen temelli bir felsefeyi önclemiştir. Çoklu zekâ kuramına göre eğitimde bireysel farklılıklar önemlidir. Öğrencilerde farklı beceri ve ilgilerin olduğunu önceleyen bu yaklaşım öğrenci merkezli bir anlayışı doğurmuştur. Çoklu zekâ kuramındaki bu bakış açısı öğrenci merkezli güncel anlayışlarla birebir örtüşmektedir. Çünkü öğrenciyi merkeze alan bir eğitim sisteminin amacı da öğrencilerin ilgi, gereksinim ve becerilerini ortaya çıkararak onların bireysel gereksinimlerine göre gelişimlerini sağlamaktır. Bu açıdan bakıldığında çoklu zekâ kuramının farklı ilgi ve becerileri belirleme ve buna uygun varsıl bir öğrenme ortamı yaratma anlamında önemli bir işlevi vardır (Saban, 2005). Ayrıca

çoklu zekâ kuramı öğrenme sürecinin varsıllaştırılması ve öğrencileri sürece katan etkin yöntemlerin kullanılması bakımından da önemli katkılar sunar.

Gardner (1999) zekâyı, bir kişinin bir veya birden fazla kültürde değer bulan bir ürün ortaya koyabilme veya günlük ya da mesleki yaşamında karşılaştığı bir sorunu etkin ve verimli bir biçimde çözebilme becerisi olarak tanımlar. Gardner bu zekâların her insanda gizil olarak var olduğunu öne sürer. Çoklu zekâ kuramı eğitim süreçleri için tasarlanmamasına karşın öğrenme-öğretme sürecinde bireyin tanınması ve sınıftaki farklı zekâ alanlarına göre etkinliklerin tasarlanması anlamında önemli bir işlev görmüştür. Bu yaklaşıma göre etkili bir öğrenme sürecinin ön koşulu farklı zekâ alanlarına uygun bir öğrenme ortamı yaratmaktır. Çoklu zekâ kuramı bireylerde tek bir zekâ anlayışı olduğu ve daha çok da sayısal alanda olanların zeki olduğu anlayışını kökünden değiştirmiş ve bireysel farklılıklara vurgu yapmıştır. Diğer yandan da bireylerin farklı becerilerini ön plana almıştır. Bu yönleri ile çoklu zekâ kuramı öğrencilerin ilgi, istek ve becerilerini özgürce geliştirebilmelerinin ve eğitimin bireyselleşmesinin yolunu açmıştır.

Gardner zekâyı yalnızca sözel ve sayısal alandaki yeterlikler alanında çıkararak sekiz yeni beceri alanı olduğunu ileri sürerek zekâ anlayışına farklı bir bakış açısı getirmiştir. Bu anlayışla birlikte zekâyâ çoğulcu bir bakış açısı getirilerek bireyin zekâsının geliştirilebileceğini ortaya koymuştur (San & Güteryüz, 2004; Silver, Strong & Perini, 2000). Çoklu zekâ kuramı zekâyâ ilişkin olarak aşağıdaki özellikleri öne çıkarmıştır. Bu özellikler şöyledir:

- Her insanın, kendi zekâsını geliştirme becerisi vardır.
- Bütün zekâlar devingendir. Zekâların, her biri insanda, farklı bir gelişim sürecine sahiptir. Her insanın kendi zekâsını tanıma ve geliştirme olanağı vardır.
- Her bir zekânın gelişimi kendi içinde değerlendirilir.
- Her bir zekâ türünün, bellek, dikkat, algı ve sorun çözümü açısından farklı bir dizgesi vardır.
- Zekâ, yalnızca gelişmekle kalmaz, başkalarına öğretilir.
- Zekâ çok yönlü bir yeterlidir.
- Her bireyde, farklı zekâ türlerinden hepsi vardır.
- Her birey, çeşitli zekâ alanlarından her birini yeterli düzeyde geliştirebilir.
- Çoklu zekâ alanları bir arada birlikte uyum içinde çalışır (Saban, 2010).

Anılan özelliklerden yönelimle birey içinde bulunduğu sosyal ve kültürel ortamı anlayarak, kendini tanıyarak zekâ alanlarını geliştirebilir. Ayrıca bu özellik-

lere bakıldığında, her bireyin farklı zekâ türüne sahip olduğu ve zekâ alanlarının birlikte ve uyum içinde çalıştığı görülmektedir. Zekâ kavramına yönelik bu yeni görüş, yalnızca iki zekâyı tanıyan geleneksel görüşten önemli ölçüde ayrılır. Bu zekâ alanlarını Gardner (1997) *sözel-dil zekâsı*, *mantıksal-matematiksel zekâ*, *görsel-uzamsal zekâ*, *müziksel-ritmik zekâ*, *bedensel-kinestetik zekâ*, *sosyal zekâ*, *içsel-öze dönük zekâ* ve *doğacı zekâ* olarak sınıflandırır. Gardner bireyde birçok farklı zekâ türü olmasına karşın bu zekâların birlikte çalıştığını ve bireysel farklılıklara göre bunlardan birinin daha öne çıkabileceğini vurgular. Bu yönüyle bakıldığında, Gardner'in çoklu zekâ kuramı öğrenme-öğretme sürecinde bireyin farklı ilgi ve becerilerinin ve sınıftaki farklı zekâ alanlarına göre etkinliklerin planlanmasına olanak sağlamıştır.

Gardner, çoklu zekâ kuramında eğitsel kullanım için çok az öneride bulunulmasına karşın öğretmenlerin öğrencileri tanıma ve eğitim durumunu onların gereksinimleri doğrultusunda düzenleme anlamında önemli katkıları olmuştur (Smith, 2002, 2008). Ayrıca çoklu zekâ kuramı eğitimcilere çalışmalarını sorgulamaları ve yeni bir yaklaşım uygulama konusunda esin vermiştir (Gardner, 2011). Öğrenme-öğretme sürecinin etkili olarak yürütülmesi için de en uygun öğretim modellerinden yararlanılması, strateji, yöntem ve tekniklerin kullanılması gerekir (Taşpınar & Atıcı, 2002). Çoklu zekâ alanlarının gelişiminde de farklı yöntem ve stratejiler kullanılması gerekir. Bu stratejilerden bazıları, öyküleştirme, beyin fırtınası, günlük tutma, Sokrat sorgulaması, soruna dayalı öğrenme, zihin ve kavram haritaları, grafik düzenleyiciler, kavramsal karikatürler, ritm, melodi ve şarkılar, video klip çekmek, kuklalar, yazınsal ürünler tasarlamak, proje tabanlı öğrenme, işbirliğine dayalı öğrenme, doğa yürüyüşleri, gezi-gözlem, balık kılçığı, altı şapkalı düşünme tekniği, rol içinde yazma çalışmaları, görüş geliştirme, tartışma, müze ziyaretleri vb. (Saban, 2010). Çoklu zekâyı uygun etkili bir öğrenme süreci gerçekleştirmek için yukarıda anılan tekniklerin yanında yaratıcı drama yönteminin de etkili bir biçimde kullanılması gerekir. Yaratıcı dramada en sık kullanılan teknikler, rol oynama, doğaçlama, donuk imge ve rol içinde yazmadır. Çoklu zekâ yaklaşımı bu yönleri ile öğrenci merkezli bir öğrenme modeline odaklanır (Hoerr, 2000). Bu yaklaşıma göre her öğrenci aynı derecede değerlidir. Bu yönleri ile çoklu zekâ öğrencilerin bireysel farklılıklarını göz önüne alarak öğrencilerin farklı öğrenme biçimlerine uygun etkinlikler düzenlemesi yönünde öğretmenlere rehber olma yolunu gösteren bir yaklaşım olarak tanımlanabilir (Kurt & Temelli, 2013). Bu açıdan bakıldığında, "Eğitim sisteminde neden çoklu zekâ kuramına gerek vardır?" sorusu yöneltildiğinde eğitim sisteminde yaşanan birçok sorun gündeme gelmektedir. Kuşkusuz bu sorunlardan biri de öğretmenlerin bilgiyi farklı yollardan öğrenebilen öğrencilere uygun öğretim yöntemlerini uygulamakta yetersiz

kalmasıdır. Ayrıca öğretmenlerin bir kısmının da yöntemleri bilmesine karşın hazırlık gerektirmesi nedeniyle bu yöntemleri uygulamakta isteksiz kalmasıdır. Ne yazık ki doğru yöntem uygulamayıp öğrencileri, “yetersiz, öğrenemiyor” biçiminde tanımlayan öğretmenlerle bile karşılaşılabilir. Bu yaklaşımdaki öğretmenlere uyguladığı yöntemlerle daha rahat öğrenen öğrencilerle ilgilenmek daha kolay gelmektedir. Saban’a (2005) göre eğitimde, “öğrenemeyen yetersiz-öğrenci” diye bir kavram yoktur ve olmamalıdır; çünkü çoklu zekâ kuramına göre her birey her bilgiyi aynı yolla öğrenme becerisine sahip olmadığı gibi aynı yollarda öğrenmek zorunda da değildir. Bu açıardan bakılınca çoklu zekâyı eğitimde uygulamaya gereksinim vardır. Bu kuramın önemi öğrencilerin farklı beceri ve ilgilerini öncelemesi ve bireysel özellikleri göz önüne alması açısından belirginleşmektedir. Eğitimin önemli işlevlerinden biri de öğrencilerde var olan becerileri keşfederek onları geliştirmektir. Bu yönüyle çoklu zekâ etkinlikleri uygulanarak bu beceriler geliştirilebilir (Aykaç, 2016). Çoklu zekâ yoluyla öğretmenler, çocukların eğitimdeki güçlü yönlerini görebildikleri gibi öğrenme sürecinde öğrencilerin güçlü yanlarını geliştirebilir. Bu yönüyle bu zekâ türlerini bilen ve buna uygun bir öğrenme sürecini tasarlayan bir öğretmen öğrencilerin öğrenme biçimlerini belirleyerek buna uygun bir öğrenme ortamı oluşturabilir. Böylece öğrenciler dersleri kolayca öğrenebilir.

Öğretmenler, 8 farklı öğrenme yolunu sınıflarda etkin olarak kullanarak öğrencilerin tüm zekâ türlerini geliştirebilecekleri etkili öğrenme yolları oluşturulabilir. Öğrenme ortamlarında düşünmeye ve katılıma dayalı eğlendirici etkinlikler yoluyla öğrencilerin öğrenmeleri üst düzeye çıkarılabilir. Çoklu zekâ kuramına uygun olan birçok öğeyi bünyesinde barındıran yöntemlerden biri de yaratıcı dramadır (Aykaç, Aykaç & Sarıkaya, 2018). Öğretim sürecinde öğrenciyi edilgenlikten kurtarmak, bedenini ve duyu organlarını devindirmek oldukça önemlidir (Üstündağ, 1998). Yaratıcı drama yöntemiyle işlenen etkinliklere kaynak oluşturulan birçok teknik vardır. Farklı tekniklerin kullanılması hem etkili bir öğrenmenin gerçekleşmesine, hem de sözel, bedensel, müziksel ve görsel unsurları sürece katarak, çoklu zekâyı uygun bir öğrenme ortamı oluşmasına olanak tanıyabilir. Bu açıdan bakıldığında, yaratıcı drama, farklı zihinsel özellikteki öğrencilerin bir arada olduğu sınıfta öğrencilerin bu özelliklerini dikkate alarak ve zihinsel süreçleri devindiren bir yöntemdir (Bıyık, 2001). Ayrıca yaratıcı drama, görsel, işitsel ve dokunsal duyarları devindirerek çocukların fiziksel ve zihinsel olarak etkin olmalarını ve farklı açıardan düşünmelerini sağlayabilir (Baldwin, 2020).

Yaratıcı drama sürecinde çoklu zekâyı uygun olarak hazırlanan etkinlikler çocukların duyuşsal, sosyal, zihinsel ve bedensel gelişimi üzerinde etkili sonuçlar verebilir. Yaratıcı drama da kullanılan dans, devinim ve sözsüz oyun (pantomim)

müzikler, şarkılar ve ritimler çocukların bedensel, sözel ve müziksel zekâlarını önemli ölçüde geliştirebilir. Drama boyunca kullanılan görsel içerikler de çocukların görsel zekâsı üzerinde etkili olabilir. Drama yöntemi uygulanırken değerlendirme sürecinde ya da canlandırma sürecinde yapılan etkinlikler içindeki yazınsal ürünler çocukların içsel zekâsını besleyen bir işlev görebilir. Ayrıca dramanın her türlü ortama uygun olması göz önüne alındığında doğada yapılan drama çalışmalarını çocukların doğa zekâsını geliştirebilir. Gardner (1993), herkesin en az sözel-dilsel, mantıksal-matematiksel, görsel-uzamsal, bedensel-devinduyumsal (kinestetik), müzikal-ritmik, kişilerarası ve içsel, doğacı (natüralist) ve varoluşsal zekâlara sahip olduğunu belirtir. Bu zekâların özelliklerine aşağıda kısaca değinilmiştir.

1. Sözel-Dilsel Zekâ: Gardner (1993) bu zekâyı yazılı ve sözlü olana duyarlılık olarak açıklar. Bu zekânın daha çok dili anlama ve oluşturma becerisi ile ilgili olduğu söylenebilir. Bu zekâ Richards & Rodgers'a (2014) göre dili yenilikçi ve özel bir biçimde kullanmaktır. Bu zeka türü Armstrong'a (2009) göre sözel-dilsel zekânın sözdizimini kullanma, dilin anlambilimsel, sesbilimsel ve edimsel boyutları veya işlemsel kullanımınıdır. Bümen (2005) ise sözel dilsel zekâyı sözcükler zekâsı ya da bir dilin temel işlemlerini kullanabilme becerisi olarak açıklar. Dil zekâsı, dilin farklı biçimlerde üretilip geliştirilmesine katkı sunar. İnsanların sözcükler aracılığıyla düşündüğü gerçeği göz önüne alındığında bu zekâ türünün insanın tüm yaşam biçimlerine yansıdığı söylenebilir. Bu zekâ türünün aynı zamanda sorunları çözme ve yaşamını tasarlama anlamında önemli bir etkisinin olduğu söylenebilir. Bu zekâ türü gazete okuma, şiir okuma, öykü, deneme, mektup vb. yazma, bir durumla ilgili ya da kişilerle konuşma yapma, dinleme ve yazma etkinlikleri bu zekâ türü içerisinde yer almaktadır. Sözel-dilsel zekâyı sahip bireylere, şairler, yazarlar, dilbilimciler, gazeteciler, dil öğretmenleri vb. örnek verilebilir. Öğretim sürecinde, öğrencilerin tartışma ortamına sokulmaları, onlara sürekli söz hakkı vererek kendilerini rahatça dile getirmeleri günlük yazdırma, tartışma, söyleşi, mektup yazma, duvar gazetesi hazırlama, drama etkinlikleri, şiir, masal, öykü yazma, slogan yazdırma, reklam filmi yaptırma, sunular hazırlama, dramatisasyon, gazete ve dergi hazırlama gibi etkinlikler yaptırılabilir (Aykaç, 2016). Drama, genel dil kullanımının ve sesletiminin yanında öğrencilerin kendilerine güven duymalarına, dili metinleştirmelerine ve diğer karakterlerle özdeşim kurmalarına olanak tanır (Harmer, 2007; akt. Yolcusoy & Çetinkaya, 2021).

2. Mantıksal-Matematiksel Zekâ: Bu zekâ, farklı durumları hesaplama, akıl yürütme, sorunları çözme kavramlar arasındaki ilişkileri anlama becerisidir (Armstrong, 2009). Richards & Rodgers (2014), mantıksal matematiksel zekâyı sayıları etkili olarak kullanma ve iyi akıl yürütme gücü veya mantıklı düşünme gücü